

A posztmodern elméletírói

Peter Brook Így szól a fáma

Isten, a teremtés hetedik napján, látván hogy halálos unalom lebeg a mindenség felett, már amúgyis megviselt képzeletének végső erőfeszítésével igyekezett még teljesebbé tenni művét, melyet csak az imént fejezett be. Hirtelen ötlete támadt, mely még saját végtelen határait is szétfeszítette, és íme a valóságnak egy új arca tárult fel előtte: önmagunk utánzásának lehetősége. Így történt, hogy Isten feltalálta a színházat.

Akkor az Úr gyűlésre hívta az ő angyalait, s a következő szavakkal – melyeket egy régi szanszkrit irat tartalmaz – nyilvánította ki akaratát: – A színház legyen az a hely, ahol az emberek megtanulhatják érteni a Világegyetem szent misztériumait, ugyanakkor – fűzte hozzá mesterként nemtörődomséggel – az a hely, ahol a részeges és a magányos egyaránt vigaszt találhat.

Az angyalok nagyon lelkesedtek és már alig várták azt a percet, amikor majd a föld benépesül, hogy valóra váljon az Úrnak ezen akarata. Az emberiség hasonló lelkesedéssel fogadta a dolgot. Rövid időn belül számos színházi csoport született – mindegyik a maga módján igyekezett a valóságot magyarázni. Mégis az eredmények kiábrándítóak voltak. Az, ami mindenki számára olyannyira csodálatosnak, bőkezű adománynak és mindent-magábefoglalónak tűnt, porrá lett kezeik között. Különösképpen a színészek, az írók, a rendezők, a festők és a zenészek nem tudtak egyezsége jutni, ki is légyen közülük a legfontosabb. Idejük legnagyobb része veszekedéssel telt el, s munkájuk egyre kevesebb örömet okozott nekik.

Egy nap aztán számot kellett vetniük azzal a ténnyel, hogy ezek a viták nem vezetnek sehová. Így hát megbíztak egy angyalt, hogy térjen vissza az úrhoz és kérje annak segítségét.

Az Úr hosszasan gondolkozott. Majd fogott egy kis darab papírt és firkantott rá valamit, aztán beletette egy dobozba és e szavak kíséretében bízta rá az angyalra: – Mindent benne találtok ebben a dobozban, az az én első és utolsó szavam.

Az angyal visszatérte emlékezetes esemény volt színházi berkekben. A doboz kinyitásának pillanatában mindenki ott tolongott körülötte. Ő pedig fogta a levélkét és felbontotta. Egyetlen szó volt beleírva, amelyet néhányuknak már a vállá fölött kukucskálva sikerült elolvasni, miközben azt a többieknek kihírdette. Ez a szó az „Érdeklődés” volt.

„Érdeklődés?” „Érdeklődés!” „Ez minden?” „Ez minden!”

A csalódottság tompa moraja hullámszótt végig a gyülekezeten.

„Minek néz ez minket?” „Milyen gyermeked!”

„Mintha nem tudnánk...”

A gyűlés dühödt hangulatban ért véget. Az angyal, mivel senki sem látta szívesen, leforrázva, borúsán tovarepült. Az a szó, jóllehet senki sem vette egyetlen

pillanatra sem figyelembe, egyike volt azon számos okoknak, melyek miatt Isten elvesztette tekintélyét teremtményei szemében.

Évezredek múltán, egy szanszkritot tanuló diák, egy régi szövegben, egy olyan beszámolóra lelt, mely épp erről az epizódról szólt. S miután egy színházban dolgozott mint takarító, beszélt felfedezéséről a társulatnak. Ez alkalommal nem akadt olyan, aki nevéssen, sem olyan, aki gúnyolódjon, hosszú és súlyos csend következett. Aztán valaki megszólalt.

„Érdeklődés. Felkelteni az érdeklődést. Fel kell keltenem egy másik ember érdeklődését. Nem kelthetem fel egy másik ember érdeklődését, ha ebben, én magam nem vagyok érdekelt. Egyfajta közös érdeklődési körre van szükségünk”.

Aztán egy másvalaki ezt mondta: „Ahhoz, hogy megoszthassuk egymással érdeklődési körünket, meg kell változtatnunk egész szemléletmódunkat, amelynek alapját ezentúl az érdekesség és az érdeklődés kell, hogy képezze.

Kölcsönösen... Mindannyiunknál...

A megfelelő ritmusban. Ritmus? Igen, mint amikor az ember szeretkezik: ha az egyik túl gyors és a másik túl lassú, elveszti érdekességét...”

Aztán nagyon komolyan és tisztelettel vitázni kezdtek, mit is értsenek azon, hogy érdekes, jobban mondva, ahogyan egyikük fogalmazta, „mit is értsenek azon, hogy igazán érdekes.”

E pontot illetően nem voltak egy véleményen. Egyesek számára az isteni üzenet világos volt. Az „érdeklődés” az életnek csupán azon területeire vonatkozott, melyek közvetlen kapcsolatban álltak Isten és az isteni törvények létezésével és eljöveteleivel. Mások számára e szó azt a fajta közös érdeklődést jelentette, amellyel minden ember rendelkezik, vagy rendelkeznie kellene, ahhoz, hogy mind jobban megértse mi a helyes és mi a helytelen az emberiség számára. Megint mások szerint az a tény, hogy az „érdeklődés” szó annyira egyszerű, isteni jelként világítja meg a szó jelentését: Ne vesztegessétek az időtöket fennkölt és mély dolgokra, inkább igyekezzetek mulattatni és szórakoztatni az embereket.

Ekkor a szanszkritot tanuló diák teljes egészében felolvasta nekik azt a szöveget, amelybe le volt írva, Isten miért teremtette a színházat és ezt fűzte hozzá: „Mindezeket egyszerre kellene, hogy jelentese.” „Mégpedig érdekesen.” mondta egy másik.

Mély csönd következett, de a beszélgetés még nem ért véget. Az érem másik oldalát kezdték el vizsgálni: a „nem érdekesség vonzerejét” és azokat a furcsa társadalmi és pszichológiai motivációkat, melyek sok embert a színházban oly gyakran arra késztetnek, hogy akkora vehemenciával tapsoljanak meg olyasmit, ami valójában nem is érdekli őket. „Ha legalább e szó jelentését sikerülne megértenünk...” – mondta egyikük. „Evvvel a szóval” – jegyezte meg csendesesen egy másik „nagyon messzire juthatunk.”

fordította: Jenei János

Peter Brook: Il punto in movimento 1946–87 (pg. 218–19)

UBULIBRI 1988

A mű eredeti címe: The shifting point